# DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION

## STATSFINANSERNE SIDEN OMSFORLIGET

### *Omsforliget*

Baggrunden for det økonomisk-politiske forlig i sommeren 1962 var den kraftige forringelse af statsfinanserne, der indtraf i finansåret 1961/62. I løbet af dette år voksede statens udgifter med ca. 25 pct., således at overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet, der i årene forud havde andraget omkring 1 mldr. kr., blev formindsket til ca. 300 mill. kr., og det hidtidige kasseoverskud på 300–400 mill. kr. blev ændret til et kasseunderskud på henved 500 mill. kr. Blandt hovedkomponenterne i denne voldsomme udgiftsstigning, der bidrog væsentligt til at forstærke det allerede eksisterende efterspørgselspres i samfundet, kan nævnes lønforhøjelser samt den nyindførte landbrugsstøtte.

Med forliget tilsigtedes »at begrænse væksten i den indenlandske efterspørgsel . . . for at mindske tendensen til valutaunderskud og stigende priser«. Dette skulle navnligt opnås ved en begrænsning af den offentlige bygge- og anlægsvirksomhed, en begrænsning af de samlede offentlige udgifter samt ved en forøgelse af opsparingen – dels ved en omlægning af beskatningen med henblik på at styrke den private opsparing, dels ved at forøge overskuddet på statsbudgettet.

Mere konkret udformedes disse synspunkter i følgende retningslinier for statens finanspolitik:

(a) De samlede drifts- og anlægsudgifter skulle for finansåret 1962/63 holdes inden for et samlet beløb af 8540 mill. kr., heri incl. forsvarsudgifter i henhold til forliget fra foråret 1962 på 1570 mill. kr. og udgiften til civile anlæg på 920 mill. kr.

(b) Der skulle tilvejebringes et kasseoverskud på 500 mill. kr., hvoraf 100 mill. kr. forudsattes at indkomme som provenu ved salg af præmieobligationer.

(c) Nye udgiftskrævende love, der kunne forrykke det vedtagne budget, ville ikke blive fremsat.

(d) Idet det forudsattes, at den ved forliget indførte almindelige omsætningsafgift (incl. oms af manufakturvarer m. v. fra 1. april 1963)

ville indbringe ca. 900 mill. kr. årligt, bestemtes det, at omsprovenuet i finansåret 1963/64 skulle modsvares af følgende foranstaltninger:

| | |
|---|---|
| Bortfald af statsgrundskyld for landejendomme | 40 mill. kr. |
| Forhøjelse af folkepensioner m. v. | 30 mill. kr. |
| Forhøjelse af børnetilskud | 70 mill. kr. |
| Nedsættelse af statsindkomstskatter | 700 mill. kr. |
| Præmiering af opsparing | 60 mill. kr. |

Det bestemtes endeligt, at forligspartierne inden den endelige udarbejdelse af udskrivningsloven for 1963/64 skulle optage forhandlinger om »bedømmelsen af den økonomiske situation, herunder udsigten for valutastillingen, beskæftigelsen samt indkomst- og prisudviklingen« og at aftalen om skattenedsættelser ville kunne fraviges, »for så vidt der ud fra en samfundsøkonomisk vurdering var enighed herom«.

Ved offentliggørelsen af statsregnskabet for 1962/63 viste det sig, at såvel indtægter som udgifter var blevet noget større end forudset i forliget (cf. tabel 1).

TABEL 1

*Oversigt over statsfinanserne.*

(mill. kr.)

| | 1960–61 | 1961–62 | 1962–63 | |
|---|---|---|---|---|
| | | | Forligsbetænkn. | Regnskab |
| Forbrugsafgifter, incl. oms. | 4171 | 4674 | 5645 | 5688 |
| Indkomstskatter | 2921 | 3049 | 3668[1]) | 3738 |
| Andre indtægter | 217 | 234 | 270 | 285 |
| I alt driftsindtægter | 7299 | 7957 | 9515 | 9711 |
| Civile driftsudgifter | 4273 | 5484 | 6050 | 6335 |
| Civile anlægsudgifter | 822 | 955 | 920 | 1067 |
| Forsvarsudgifter | 1083 | 1231 | 1570 | 1572 |
| I alt drifts- og anlægsudgifter | 6178 | 7670 | 8540 | 8974 |
| Overskud på drifts- og anlægsbudgettet | 1121 | 287 | 975 | 737 |
| Saldo på kapitalbudgettet | −722 | −840 | −475 | −412 |
| Kasseoverskud | 399 | −553 | 500 | 325 |

[1]) Heri er modregnet kompensationsbetalinger til familier med børn, folkepensionister m. fl.

I alt var der tale om en overskridelse på ca. 450 mill. kr. for drifts- og anlægsudgifterne og på ca. 200 mill. kr. for driftsudgifterne. Kasseoverskuddet blev 325 mill. kr. mod forligets tal på 500 mill. kr.

I forhold til de budgetterede beløb er de totale afvigelser dog ret små. På indtægtssiden udgør »overskridelsen« ca. 2 pct., på udgiftssiden ca. 4 pct.

Af den samlede overskridelse af driftsudgifterne vedrører knapt 70 pct.

eller ca. 190 mill. kr. lovbestemte udgifter. Det drejer sig især om merudgifter vedrørende invalidepensionen, landbrugsordningerne samt en række tilskud til sociale og undervisningsmæssige formål. Endelig blev også tilskuddet til nedsættelse af landbrugets amtskommunale skatter større end ventet.

Overskridelsen af udgiftsrammen for de civile anlæg skyldes dels merudgifter vedrørende refusionen af kommunernes vejudgifter, dels udgifter til en række arbejder, der ikke var forudset ved forligets indgåelse.[1])

Selv om forliget således ikke blev opfyldt i alle enkeltheder, opnåedes dog en meget betydelig begrænsning af den samlede efterspørgsel – ledsaget af en tilsvarende forbedring af statsfinanserne. De aktivitetsdæmpende virkninger af indgrebene var i virkeligheden endnu kraftigere end regnskabstallene umiddelbart lader formode, fordi de tidsmæssigt var koncentreret i finansårets sidste halvdel.

*Finansåret 1963/64.*

Det fremsatte forslag til finanslov for finansåret 1963/64 viste samlede driftsindtægter på næsten 10,5 mldr. kr. og drifts- og anlægsudgifter på ca. 9,7 mldr. kr. Overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet blev herefter lidt over 600 mill. kr., medens kasseoverskuddet udgjorde 165 mill. kr.

I forhold til 1962/63 betød forslaget således en afgjort lempelse af finanspolitiken. Ved budgetteringen af driftsindtægten var der taget hensyn til den ved omsforliget aftalte skattelempelse: nedsættelse af statsskattesatserne, den videre udbygning af de forskellige skattebegunstigede opsparingsordninger samt bortfaldet af landbrugets statsgrundskatter. Hertil kom endelig nedsættelsen af de hidtidige punktskatter på manufakturvarer m. v., der fra 1. april 1963 alene beskattes med almindelig omsætningsafgift.

På udgiftssiden var der optaget driftsreserver på 400 mill. kr., hvoraf 300 mill. kr. til den forestående dyrtidsregulering, og anlægsreserver på 60 mill. kr. Der var derimod ikke regnet med merudgifter som følge af overenskomstforhandlingerne i foråret 1963. Det forudsattes endeligt, at den toårige landbrugsstøtte fra 1961 skulle bortfalde ved udgangen af høståret 1962/63, hvorfor der på finanlovforslaget kun var optaget en restbevilling, incl. statens tilskud til nedsættelse af den amtskommunale grundskyld, på knap 200 mill. kr.

I sin forelæggelsestale understregede finansministeren, at det centrale spørgsmål nu måtte blive, om den økonomiske situation tillod en så omfattende lettelse af finanspolitiken. Han fremhævede videre, at såfremt der

[1]) Derimod er de besparelser, der blev aftalt vedrørende konkrete anlægsarbejder, stort set blevet overholdt. Det drejede sig om besparelser vedrørende: Offentligt byggeri: 100 mill. kr., offentlige anlægsarbejder: 52 mill. kr., vejfonds- og beskæftigelsesarbejder: 55 mill. kr.

skulle blive tale om udgifter ud over budgetforslaget, incl. reserverne, måtte der skabes finansiel dækning herfor gennem højere skatter eller besparelser. Denne politik var efter regeringens opfattelse nødvendig, såfremt den samfundsøkonomiske balance ikke skulle blive forrykket.

Under de efterfølgende forhandlinger, der i marts 1963 endte med vedtagelsen af en række indkomstpolitiske love – helhedsløsningen[2]) – blev forudsætningerne for denne budgetpolitik ændret på en række punkter. Videreførelsen af landbrugsstøtten medførte merudgifter i forhold til finanslovforslaget på ca. 335 mill. kr., medens lavtlønstillægget, incl. tillæg til folkepensionister m. fl., androg ca. 70 mill. kr. Samtidig forhøjedes imidlertid folkepensionsbidraget med 1/4 pct. af skalaindkomsten. Provenuet heraf anslås til ca. 90 mill. kr. Beløbet indsættes på en bunden konto i Nationalbanken til imødegåelse af merudgifter ved gennemførelsen af den fulde folkepension[3]).

Væsentligst var dog, at efterspørgselsvirkningerne af de ved udskrivningsloven gennemførte skattelettelser blev imødegået gennem opkrævning af en bunden opsparing, der efter det oprindelige forslag skulle indbetales i 2. finanshalvår med 520 mill. kr.[4]).

Det således ændrede budget viste samlede drifts- og anlægsudgifter på 10,3 mldr., samlede driftsindtægter på 10,8 mldr. kr. og et kasseoverskud på knapt 500 mill. kr. I forhold til 1962/63 (cf. tabel 2) var der tale om en stigning i udgiftsniveauet på ca. 1180 mill. kr., medens kasseoverskuddet forventedes at ville blive forbedret med knapt 300 mill. kr., dog først med virkning for sidste halvdel af finansåret.

Efter de senest foreliggende skøn vil provenuet i 1963/64 af de direkte og indirekte skatter blive godt 200 mill. kr. større end budgetteret. Drifts- og anlægsudgifterne anslås til ca. 10.350 mill. kr. Merudgifterne i forhold til finansloven på ca. 70 mill. kr. vedrører især en række lovbestemte udgifter: tilskud til hospitaler, kornordningen, samt statens refusion af kommunernes vejudgifter. Statens tilskud til lærerlønninger vil på den anden side blive noget mindre end oprindeligt antaget. Herudover må man regne med et større underskud for statsbanerne, idet de i foråret 1963 gennemførte takstforhøjelser ikke har indbragt det forventede provenu. Endelig påregnes merudgifter vedrørende forskellige tillæg til lønninger for forsvarets personel. Bortset fra overskridelsen vedrørende vejrefusionen skønnes anlægsudgifterne at blive lidt mindre end budgetteret.

Dette indebærer en forbedring af overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet på ca. 150 mill. kr. Samtidig vil kapitalbudgettet blive forringet med

[2]) cf. Økonomi og politik nr. 2, 1963, pg. 133.
[3]) Et forslag herom er for nylig fremsat.
[4]) Indbetalingsterminerne er siden blevet ændret, således at der i 1963/64 kun indbetales ca. 345 mill. kr., medens ca. 175 mill. kr. først indbetales i 1964/65.

ca. 260 mill. kr., væsentligst som følge af de ændrede indbetalingsterminer for den bundne opsparing. Kasseoverskuddet anslås herefter at blive ca. 120 mill. kr. mindre end budgetteret.

*Finanslovforslaget for 1964/65*

Med finanslovforslaget for 1964/65 fortsattes den lempelse i finanspolitiken, der blev indledt i foråret 1963. Overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet viste en forringelse på godt 70 mill. kr., medens nedgangen i kasseoverskuddet efter forslaget udgjorde ca. 180 mill. kr. i forhold til 1963/64. For såvel udgifter som indtægter var der tale om noget mindre vækst end i de foregående år.

Ved budgetteringen af indkomstskatterne forudsattes udskrivningslovens satser forlænget uændret for skatteåret 1964/65. Med en stigning i de skattepligtige indkomster på 7–8 pct. i 1963 skulle der blive tale om en stigning i provenuet på 12–13 pct. Der blev ikke på forslaget regnet med yderligere forhøjelser af den indirekte beskatning, og stigningen i driftsprovenuet var således alene en følge af en forventet højere omsætning i det kommende år.

Udgifterne var i øvrigt baseret på de i sommeren 1963 gældende priser og lønninger, dog var der taget hensyn til helhedsløsningens generelle lønforhøjelser i foråret 1964. Til imødegåelse af forventede merudgifter som følge af ny lovgivning, ændringsforslag m. v. var der optaget reserver på driftbudgettet med 250 mill. kr. Der var derimod ikke ved budgetteringen regnet med nogen pristalsregulering som følge af januarpristallet.

I sin forelæggelsestale fremhævede finansministeren, at den fortsatte lempelse af finanspolitiken må ses på baggrund af en forventet stærkere aktivitetsstigning i samfundet end den, der har kendetegnet 1963. Da den gunstige udvikling i landbrugseksporten næppe kan forventes at ville fortsætte »må . . . den valutariske basis for en aktivitetsstigning . . . i hovedsagen . . . blive en forøgelse af vor eksport af industrivarer«. Det er derfor »vigtigt at fastholde eller forøge det konkurrencemæssige forspring, der har været et af resultaterne af det forløbne års økonomiske politik«.

»Resultatet af denne vurdering . . . må blive, at der ikke kan ske en yderligere lempelse af finanspolitiken . . . Med hensyn til statsudgifterne må konsekvensen blive, at der kun kan gennemføres nye foranstaltninger og love i det omfang, der er plads inden for den på finanslovforslaget opførte tillægsbevillingsreserve, eller hvis der skaffes dækning i form af nye indtægter«.

Siden forslagets fremsættelse er forudsætningerne for budgetteringen blevet ændret på en række punkter. Pristalsreguleringen som følge af januarpristallet vil for det samlede statsbudget medføre udgifter på knap 200 mill. kr. En række ændringsforslag – hvoraf en del skyldes ny lovgivning –

har betydet, at det samlede overslag over driftsudgifterne har måttet forøges med ca. 150 mill. kr. – eller godt 1 pct. – i forhold til finanslovforslaget. På indtægtssiden vedrører ændringerne væsentligst provenuet af den indirekte beskatning. Under hensyntagen til de seneste skøn for udviklingen i det kommende finansår anslås afgiftsprovenuet at blive godt 130 mill. kr. større end finanslovforslagets tal. I forhold til 1963/64 skulle der herefter blive tale om en stigning på ca. 350 mill. kr. eller godt 5 pct. Samtidig er skønnet for selskabsbeskatningen blevet noget reduceret. Hertil kommer endelig merprovenuet ved de i februar gennemførte afgiftsforhøjelser på øl, benzin og cigaretter, der efter fradrag af provenutabet ved afgiftsnedsættelsen på cerutter og pibetobak, anslås til ca. 260 mill. kr.

TABEL 2[1])

*Oversigt over statsfinanserne.*

(mill. kr.)

| | 1962–63 | 1963–64[2]) | 1964–65[3]) |
|---|---|---|---|
| Told og forbrugsafgifter | 5.704 | 6.500 | 7.080 |
| Indkomst- og formueskatter | 3.757 | 4.045 | 4.555 |
| Andre driftsindtægter | 369 | 440 | 510 |
| I alt driftsindtægter | 9.830 | 10.985 | 12.145 |
| Civile driftsudgifter | 6.508 | 7.490 | 8.285 |
| Civile anlægsudgifter | 1.102 | 1.250 | 1.400 |
| Forsvarsudgifter | 1.504 | 1.620 | 1.720 |
| Bevillingsreserve til driftsbudgettet | – | – | 175 |
| I alt drifts- og anlægsudgifter | 9.114 | 10.360 | 11.580 |
| Overskud på drifts- og anlægsbudget | 716 | 625 | 565 |
| Bunden opsparing | – | 345 | 175 |
| Andre kapitalposter, netto | 536 | 620 | 525 |
| Kasseoverskud, i alt | 180 | 350 | 215 |
| Kasseoverskud, excl. genudlån | 245 | 500 | 275 |

[1]) Opstillingen afviger på enkelte punkter fra den i tabel 1 anvendte. Cf. »Statsfinanserne, november 1963« og »Økonomisk årsoversigt, marts 1964«, begge udgivet af Det økonomiske Sekretariat.
[2]) Skøn.
[3]) Finansforslag med visse korrektioner.

Efter de nævnte ændringer vil stigningen i såvel driftsindtægterne som i drifts- og anlægsudgifterne være af nogenlunde samme størrelsesorden som fra 1962/63 til 1963/64. Drifts- og anlægsoverskuddet udgør herefter 565 mill. kr. Kasseoverskuddet forventes i 1964/65 at ville blive forringet med omkring 130 mill. kr., mod en forbedring fra 1962/63 til 1963/64 på ca. 170 mill. kr. Det må her tages i betragtning, at kapitaludgifterne indeholder statens genudlån af udenlandske statslån, der i de senere år har haft

et betydeligt omfang. Denne mellemfinansiering af elektricitetsværkernes lånoptagning i udlandet har næppe nogen aktivitetsstimulerende virkning, når bortses fra, at den i et vist omfang vil aflaste det indenlandske kapitalmarked. Ser man bort fra genudlånene, andrager forringelsen af kasseoverskuddet ca. 225 mill. kr., blandt andet som følge af, at den bundne opsparing i 1964/65 kun vil udgøre ca. 175 mill. kr. mod ca. 345 mill. kr. i 1963/64.

Det er ikke muligt at give et enkelt dækkende udtryk for statsfinansernes påvirkning af den økonomiske aktivitet, idet man herved må tage hensyn til såvel overskuddets som udgiftsniveauets højde. Alt i alt er der vel tale om en lidt mere udtalt lempelse i finanspolitiken i 1964/65 end i 1963/64. Hertil kommer, at den økonomiske baggrund må antages at blive ændret i mere ekspansiv retning.

## BOLIGLOVGIVNINGEN

### *Byggereguleringen*

Den 7. november fremsatte boligministeren i folketinget det i trontalen bebudede forslag om en ændret boliglovgivning, hvis formål er en gradvis ophævelse af den eksisterende byggeregulering. I bemærkningerne til forslaget hedder det, at »efter det ved de trufne foranstaltninger er lykkedes at sikre balance mellem byggeriet og byggekapaciteten, er det regeringens opfattelse, at det samlede boligbyggeri bør tilrettelægges på en sådan måde, at der sikres størst muligt og billigst muligt boligbyggeri i de områder af landet, hvor boligbehovet er størst«.

Disse mål skal efter forslaget opnås gennem en afvikling af byggereguleringen. Pr. 1. oktober var der indgivet ansøgninger om igangsættelsestilladelse for ca. 32.000 boliger i de regulerede områder, heraf ca. 18.000 i hovedstadsområdet, hvilket nogenlunde svarer til antallet af igangsættelser for et helt år.

Med henblik på stadig at opretholde balance mellem udbud og byggekapacitet foreslås afviklingen derfor gennemført gradvis, og således at det billige byggeri i de regulerede områder begunstiges, samtidig med at finansieringsvilkårene for det uregulerede byggeri skærpes. Dette skulle dels give mulighed for en overførsel af byggekapacitet fra ureguleret til reguleret byggeri, dels skabe incitament til en større boligopsparing.

I. Som kriterier for billigt byggeri opstilles følgende:

(a) Parcelbyggeri:

(1) det udnyttede boligareal må ikke overstige 110 m².

(2) håndværkerudgifterne må ikke overstige 55.000 kr. i hoved-

stadsområdet og 50.000 kr. i de øvrige regulerede områder for boliger på højst 85 m². For større boliger forhøjes grænsen med 300 kr. pr. m² indtil maksimumsgrænsen på 110 m².

(3) Udgiftsgrænsen reguleres efter byggeomkostningsindekset.

(b) Udlejningsbyggeri:

(1) der fastsættes en maksimumsgrænse for den årlige leje pr. m².
(a) hovedstadsområdet: 76 kr.
(b) øvrige Sjælland: 70 kr.
(c) øvrige regulerede område: 66 kr.

(2) grænserne reguleres efter byggeomkostningsindekset.

(c) Kontrollen med bestemmelsernes overholdelse overlades til kommunerne. Kontrollen er både forudgående ved ansøgningens indsendelse og efterfølgende. For udlejningsejendomme tænkes bestemmelsernes overholdelse sikret ved tinglysning af en lejedeklaration på ejendommen.

II. Med hensyn til finansieringskravene foreslås det, at

(a) man ved beregning af de i boliglovgivningen fastsatte grænser for den samlede belåning af en ejendom går over fra nettolån til bruttolån, således at bygherrens eget indskud også skal omfatte en forholdsmæssig del af kurstab m. v.

(b) der nedsættes et udvalg, som skal finde frem til de mest hensigtsmæssige former for organiseret boligopsparing. Udvalget skal herunder stille forslag om sikring af fortrinsret til bolig for personer, der har gennemført en sådan regelmæssig opsparing.

Forslaget er endnu ikke vedtaget, og under de foreløbige forhandlinger har det vist sig umuligt at nå frem til et bredt politisk forlig.

*Huslejereguleringen*

Efter det nylig fremlagte lovforslag vil den gældende regulering af huslejerne blive lempet på visse punkter.

Pr. 1. april 1959 blev huslejen frigivet i kommuner (byområder) med under 3000 indbyggere. Dog kunne reguleringen opretholdes, hvis et flertal af kommunalbestyrelsen på 2/3 stemte herfor. Med 1962-loven hævedes grænsen for indbyggertallet til 6000, og i kommuner med indtil 20.000 indbyggere kunne kommunalbestyrelsen med 2/3 flertal bestemme, at reguleringen skulle bortfalde. Reguleringen resp. frigivelsen omfattede efter de gældende regler alt byggeri, dvs. såvel beboelses- som erhvervslejemål.

Ved det nu fremsatte forslag videreføres denne politik. Generelt foreslås det, at reguleringen bortfalder i alle kommuner på under 9000

indbyggere[5]). I kommuner med indtil 30.000 indbyggere kan reguleringen efter kommunalbestyrelsens bestemmelse bortfalde.

Det hidtil gældende forbud mod opsigelse fra udlejerens side opretholdes[6]), og eventuelle lejeforhøjelser for bestående lejemål kan kun træde i kraft, såfremt parterne er enige herom. Ved genudlejning (eller første udlejning) fastsættes lejen frit ved aftale mellem ejer og lejer. Lejen kan dog begæres nedsat, hvis den står i misforhold til det lejedes værdi.

Der skal som hidtil være adgang til at forhøje huslejen som følge af modernisering, ombygning m. v. Ved 1955-loven begrænsedes denne mulighed, idet der for ejendomme fra før 1890 ikke uden huslejenævnets godkendelse kunne foretages forbedringer, der motiverede en forhøjelse på mere end 50 pct. af lejen pr. 1. sept. 1939. Bestemmelsen gjaldt kun for hovedstadsområdet og byer med over 30.000 indbyggere. I 1958 udvidedes reguleringen til at omfatte alle ejendomme uanset alder og i alle kommuner, og begrænsningen ændredes, således at lejeforhøjelsen højst kunne andrage 30 pct. af den gældende leje. Ved forslaget udvides kontrollen på dette område, idet huslejenævnet også skal kunne modsætte sig gennemførelsen af moderniseringen m. v., hvis denne anses for uhensigtsmæssig under hensyn til ejendommens alder, beliggenhed og beskaffenhed, eller hvis den ikke skønnes at ville medføre en rimelig forøgelse af brugsværdien. Der skal herved tages hensyn til bl. a. ejendommens hidtidige anvendelse. Det foreslås endeligt, at hvor en sag indbringes for huslejenævnet inden for 3 år efter ejendommens erhvervelse, skal huslejenævnet kun kunne udskyde en påtænkt forbedring i indtil 5 år, og hvis forbedringen tillades, kan nævnet bestemme, at ejendommen ikke må afhændes inden 3 år efter forbedringens gennemførelse.

### DEN DANSKE ØKONOMI I 1963

Under den økonomiske opgang, der begyndte i 1958, forøgedes bruttonationalproduktet – målt i løbende priser – frem til 1962 med godt en halv snes pct. årligt, medens den reale vækst androg 5–6 pct. I det forløbne år har der været tale om en noget langsommere stigning. I løbende priser blev produktionen i 1963 forøget med ca. 6 pct., i faste priser med ca. 2 pct.

Denne udvikling er delvis en følge af de finanspolitiske indgreb fra sommeren 1962, hvis virkninger forstærkedes af den langvarige frostperiode i begyndelsen af 1963. Hertil kommer, at den ekstraordinære forbrugsstigning forud for indførelsen af den almindelige omsætningsafgift, formentlig har været efterfulgt af en vis nedgang i den første del af 1963.

[5]) Ved folketællingen pr. 26. 9. 1960.

[6]) I kommuner (byområder) på under 10.000 indbyggere, hvor huslejen frigives, kan kommunalbestyrelsen dog beslutte, at også opsigelsesreglerne skal lempes.

Ledigheden har i det forløbne år været ca. 4 pct. eller godt 1 pct. højere end i de foregående år. Navnlig inden for byggefagene og blandt arbejdsmændene var der i årets første måneder tale om en betydelig arbejdsløshed, men også i efterårsmånederne har ledigheden været lidt større end i de foregående år, bl. a. som følge af værftsindustriens afsætningsvanskeligheder.

Arbejdsstyrken antages at være vokset med nogenlunde samme styrke som i årene forud – dvs. med ca. 2 pct. – og produktivitetsstigningen har næppe heller været meget forskellig fra tidligere år. I forhold til den stærkt reducerede produktionsforøgelse har stigningen i den samlede ledighed været beskeden. Dette skyldes for en del, at der formentlig har været tale om en nedgang i overarbejdstimerne. Hertil kommer, at tilvæksten i arbejdsstyrken i noget højere grad end tidligere synes at være sket inden for de ret arbejdskrævende servicefag.

Som følge af den langsommere produktionsstigning har indkomststigningen været noget mindre end sidste år. Når man tager hensyn til væksten i arbejdsstyrken, har indkomststigningen i 1963 i alt været på 7–8 pct. mod godt en halv snes pct. i 1962.

Samtidig har indkomstudviklingen for de forskellige erhvervsgrupper afveget noget fra de tidligere års erfaringer.

Dyrtidsreguleringen pr. 1. marts 1963, helhedsløsningens lavtlønstillæg og kompensationstillægget pr. 1. september[7]) har tilsammen medført en lønstigning på ca. 4 pct. Herudover må man regne med en vis lønglidning. I 1963 har denne dog formentlig været af en begrænset størrelsesorden. Alt i alt har den gennemsnitlige timefortjeneste for arbejdere i byerhvervene i 1963 formentlig ligget ca. 8 pct. højere end i 1962. Inden for denne erhvervsgruppe må man – som følge af helhedsløsningen – regne med en lidt større lønstigning for de lavest lønnede.

For landbrugets medhjælpere har lønstigningen været en del større, formentlig hen ved 10 pct., medens gennemsnitsindkomsten for andre lønmodtagere – funktionærer og tjenestemænd – vel knapt nok er vokset i takt med arbejdernes.

Blandt de selvstændige næringsdrivende må man nok regne med, at indkomststigningen for de selvstændige landbrugere har været ret betydelig. Dette skyldes dels den gunstige eksportkonjunktur, der trods mindre produktion af visse varer har medført en stigende indtjening, dels at der på hjemmemarkedet er opnået højere priser i kraft af de udvidede markedsordninger fra oktober 1962. Formentlig har indtægtsstigningen fra 1962 til 1963 været på 6–7 pct.

For de øvrige selvstændige har indkomststigningen formentlig været

[7]) Der udbetales som kompensation for »opsparede« pristalspoints ved overgangen til den nye dyrtidsregulering.

noget mindre. Efter de hidtil fremkomne oplysninger vil industriens omsætning af egne varer i 1963 næppe blive forøget ud over sidste års niveau med et større beløb end svarende til de indtrufne omkostningsstigninger. Afsætningen til hjemmemarkedet har været stagnerende. Målt i faste priser har det private forbrug således været uændret fra 1962 til 1963, medens bruttoinvesteringerne er faldet med en halv snes procent. Som følge af den vigende efterspørgsel og den skærpede kontrol med priser og avancer har der næppe her været tale om nogen nævneværdig stigning i nettoindtjeningen. Derimod kan der på eksportmarkederne være opnået en vis indtægtsfremgang.

Detailomsætningen, korrigeret for prisstigninger, synes i 1. halvår af 1963 at have været lidt mindre end i samme periode i fjor, men i 2. halvår har der været tale om en noget stærkere stigning i omsætningen end i 1961.

Til trods for, at realindkomsterne således er steget med et par procent, har det private forbrug, målt i faste priser, været uændret fra 1962 til 1963. Dette skyldes formentlig væsentligst, at hamstringen forud for omsen's indførelse i august 1962 har medført en kraftig forøgelse af afbetalingskøbene, hvorfor også gældsafdragene, der i nationalregnskabet registreres som opsparing, er vokset.

Investeringerne lå i 1963 som nævnt ca. 10 pct. lavere end i 1962, målt i faste priser og godt 5 pct. i løbende priser. For byggeriets vedkommende var der i 1. halvår tale om en betydelig nedgang. Således lå påbegyndelserne ca. 25 pct. lavere end i samme periode sidste år. I 2. halvår er aktiviteten igen steget, og for året som helhed vil den samlede produktion kun blive lidt lavere end sidste år. Lagerforøgelserne, der i 1962 udgjorde ca. 8 pct., har i 1963 været en del mindre. Også for maskiner og transportmidler synes der – bortset fra landbrugsmaskiner – at være tale om nogen nedgang.

Den stærkt reducerede stigning i den indenlandske efterspørgsel til investering og forbrug har medført, at importen i 1963 har været uændret i forhold til 1962.

Når den afdæmpede efterspørgsel ikke har givet sig udslag i en betydelig stigning i ledigheden, skyldes det den fortsat stærke vækst i eksporten. Denne har i løbende priser andraget ca. 12 pct., i faste priser ca. 10 pct., hvilket er væsentligt mere end i de nærmest foregående år.

Værdien af landbrugseksporten er efter flere års stagnation i 1963 forøget med en halv snes pct., trods et fald i de producerede mængder. Kun for okse- og kalvekød har der været tale om en større proruktionsforøgelse.

Industrieksporten, excl. skibe og konserves, er i alt vokset med godt 15 pct. Fremgangen har især været udtalt i 1. halvår.

Som følge af denne udvikling er handelsbalancen over for udlandet blevet stærkt forbedret. Da samtidig turistindtægterne er steget, viser den sam-

lede vare- og tjenestebalance for 1963 et mindre overskud mod en forringelse i 1962 på 1,7 mldr. kr. Denne forbedring har sammen med den lavere stigningstakt i den indenlandske aktivitet indebåret en forbedring af likviditeten, således at rentefoden trods en betydelig udvidelse af långivningen, er faldet med ca. 1 pct., svarende til de i eftersommeren gennemførte diskontonedsættelser. Der er i løbet af året sket en omfattende låntagning i udlandet. Da der i den løbende samhandel med udlandet har været balance mellem indtægter og udgifter, har denne kapitalimport givet sig udslag i en tilsvarende stigning i valutabeholdningen, der i løbet af 1963 er blevet forøget med ca. 1700 mill. kr. til knapt 2,4 mldr. kr.

*H. K.*
*3–3–64.*